

Descobrim Puig i Cadafalch

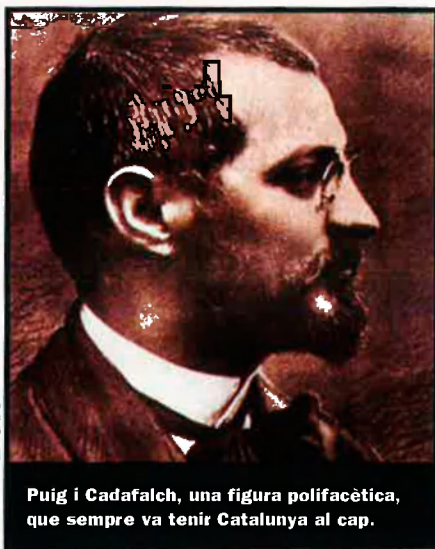
L'any 2001, dedicat a la figura de Josep Puig i Cadafalch (Mataró 1867-Barcelona 1957), contribueix a la divulgació dels aspectes més destacats de la vida i obra d'aquest polifacètic personatge. Una ruta que inclou una trentena de municipis s'erigeix com una de les principals activitats d'homenatge a Puig i Cadafalch.

Josep Puig i Cadafalch ha deixat la seva empremta sobretot en els camps de la política, l'arquitectura, l'arqueologia i la història de l'art, i ha ocupat sempre els llocs més destacats d'aquests àmbits, mostrant una estima cap a Catalunya amb la voluntat de servir el seu país. L'objectiu bàsic del seu pensament era aconseguir que Catalunya gaudís d'una personalitat pròpia en tots els terrenys. "Volia demostrar que el seu país té unes arrels importants que miren sobretot cap a Europa i que tenen una continuïtat. Aquest és el principal lema del personatge", explica Montserrat Blanch, comissària de l'any Puig i Cadafalch i membre del Patronat de la casa Amatller.

L'any Puig i Cadafalch forma part del trienni modernista declarat per l'Ajuntament de Barcelona, a través de l'Institut del Paisatge Urbà, per destacar tres grans figures de l'arquitectura modernista. L'any 2000 es va dedicar a l'arquitecte Lluís Domènech i Montaner i l'any 2002 serà l'any Gaudí, en com-

memoració dels 150 anys del seu naixement. A més de l'Ajuntament de Barcelona, en el programa d'activitats de l'any Puig i Cadafalch, hi participen altres municipis molt vinculats a la seva obra, com ara Mataró, la seva ciutat natal, Argentona, on estiujava, o l'Escala, on l'arquitecte va impulsar les excavacions d'Empúries. A banda de la ruta Puig i Cadafalch, també s'organitzen exposicions i conferències sobre el personatge. Al novembre, l'Institut d'Estudis Catalans serà la seu d'unes jornades científiques interdisciplinàries que comptaran amb la participació d'arquitectes, urbanistes, historiadors i arqueòlegs que debatran sobre "Puig i Cadafalch i la Catalunya contemporània". Aprofitant també la celebració d'aquest any, es reeditarà l'obra *L'arquitectura romànica a Catalunya*, el llibre erudit que li va atorgar un prestigi definitiu internacional.

D'esquena a l'estat espanyol. Josep Puig i Cadafalch, que pertanyia a la Lliga, era un nacionalista, amb unes idees polítiques molt clares respecte a Catalunya. "La seva generació és més ambiciosa que la de la Renaixença perquè vol l'autonomia política de Catalunya, cosa que la Renaixença no s'havia atrevit a formular mai", afirma el catedràtic d'història de la UAB, Albert Balcells. Aquest sentiment nacionalista guia totes les actuacions de Puig i Cadafalch. Va ser regidor de l'Ajuntament de Barcelona (1901-1903), diputat a Corts per Barcelona a Madrid (1907-1909), diputat provincial per Barcelona (1913-1924) i president de la Mancomunitat de Catalunya (1917-1923), en rellevar Enric Prat de la Riba, de qui havia estat assessor de projectes polítics i culturals. A partir de la dictadura de Primo de Rivera, per la qual s'hagué

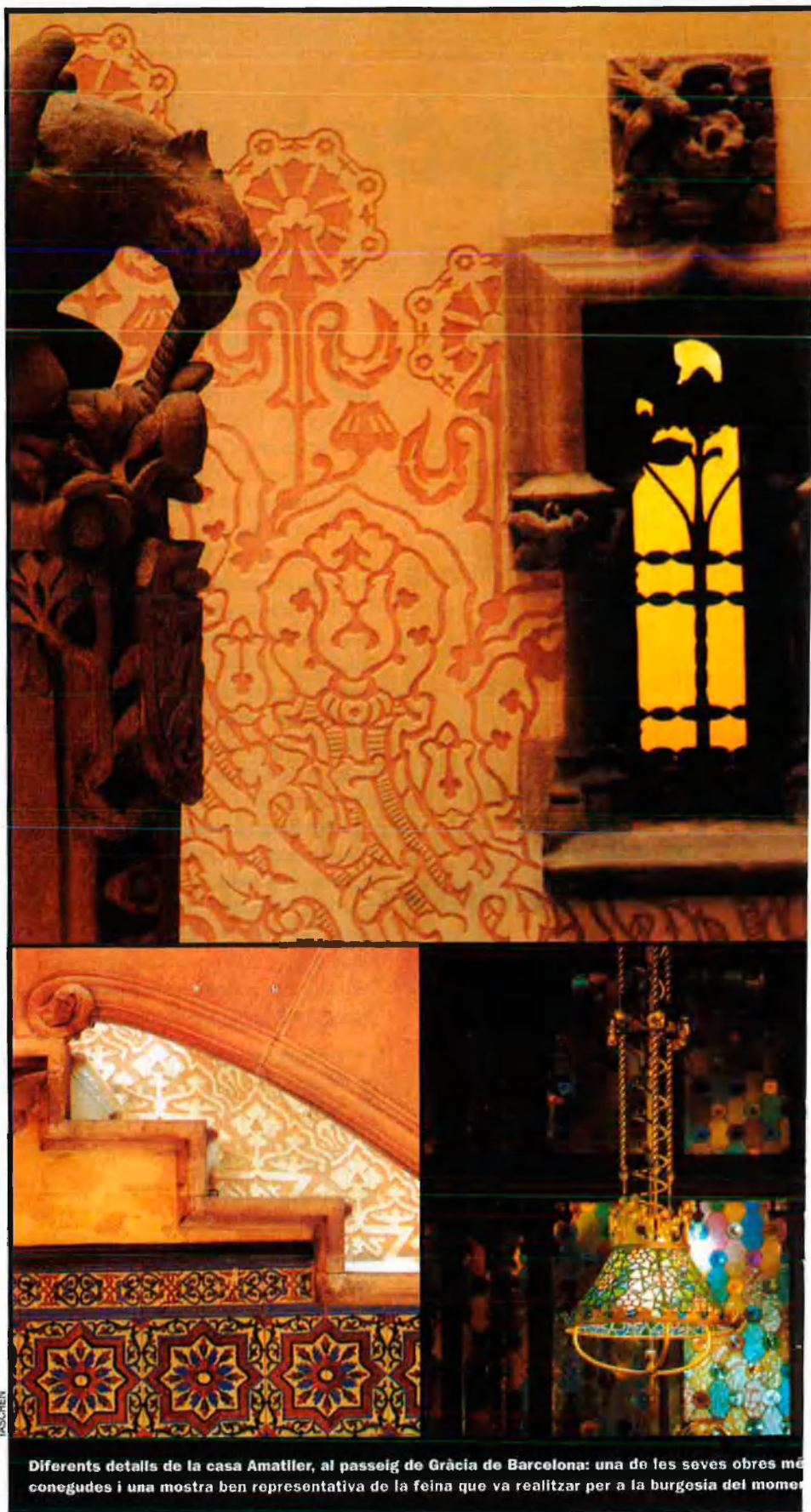
Puig i Cadafalch, una figura polifacètica, que sempre va tenir Catalunya al cap.

d'exiliar, i la derrota del seu partit, la Lliga Regionalista, el 1931, se li tanquen les possibilitats de continuar la seva vida política. Durant la Guerra Civil també s'exilià a França i quan tornà se li prohibí l'exercici de la professió d'arquitecte. El franquisme el castigà per catalanista.

Precisament, aquests exilis foren determinants en la seva obra ja que donaren ressò a les seves teories i els aprofità per difondre la projecció exterior de Catalunya, segons explica el catedràtic d'història de l'art, Xavier Barral. De fet, tots dos catedràtics destaquen la voluntat del personatge d'obrir Catalunya a l'estranger. "Lligava sempre el país amb França i Europa. En certa manera, girant l'esquena a Espanya, a la península Ibèrica. Les teories en què fonamenta la *Història de l'Art català* i la *Història de Catalunya* no busquen cap mena de col·laboració amb Espanya." Tot i aquest sentiment nacionalista, Puig i Cadafalch pertanyia a la dreta de l'època. "Jo no hi he vist mai gaire una contradicció en les seves posicions, ja que la seva presència a Espanya és molt menor. Crec que a la Lliga no tothom tenia el mateix punt de vista respecte al col·laboracionisme amb l'estat espanyol", opina Barral.

L'arquitecte. En la seva trajectòria com a arquitecte va coincidir amb el modernisme i el noucentisme. Va ser arquitecte municipal de Mataró (1892-1896) però la major part de la seva obra es concentra a Barcelona. "Volia fer una arquitectura nacional catalana —manifesta Balcells—. La seva arquitectura sempre té alguna cosa a veure amb la política, sobretot en els grans projectes de la plaça Catalunya i la urbanització de l'Exposició Internacional del 1929 a Montjuïc, dels quals l'acabaren retirant amb l'arribada de la dictadura de Primo de Rivera." Puig i Cadafalch va intervenir en projectes urbanístics com el pla Jaussely (tenia una visió crítica del pla Cerdà) o el projecte de la Via Laietana, i va tenir un paper determinant en l'extensió de la xarxa telefònica o de clavegueram.

Pel que fa a la construcció d'edificis, va aixecar a Barcelona les millors cases

Diferents detalls de la casa Amatller, al passeig de Gràcia de Barcelona: una de les seves obres més conegudes i una mostra ben representativa de la feina que va realitzar per a la burgesia del moment.

“La preocupació social de Puig i Cadafalch era poc assimilable a la dreta de l'època”

La ruta Puig i Cadafalch és organitzada des de l'Institut Municipal del Paisatge Urbà de l'Ajuntament de Barcelona. Igual que amb l'any Domènech i Montaner, el 2000, i l'any Gaudí, el 2002, la ruta pretén combinar el coneixement arquitectònic del paisatge urbà amb el coneixement global de la ciutat. Per saber-ne més, entrevistem Jordi Portabella, tercer tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Barcelona.

— Què destacaria de l'obra de Puig i Cadafalch a Barcelona?

— Hi ha edificis, com la casa Martí —els Quatre Gats—, que destacaria per la importància cultural i artística que han tingut, o com tot l'eix del passeig de Gràcia, amb cases d'una gran vàlua, com el Centre del Modernisme, la casa Amatller. Puig i Cadafalch va ser un urbanista de primera magnitud que tenia en compte les necessitats de les persones. Per això, també destacaria la xarxa de clavegueram a l'Eixample, l'obertura de la Via Laietana o el pla urbanístic que desenvolupà a Montjuïc per l'Exposició Universal del 1929. A més, va fer altres actuacions de sensibilitat ciutadana, com l'establiment de mercats municipals, uns centres comercials neuràlgics que reactivaren la ciutat.

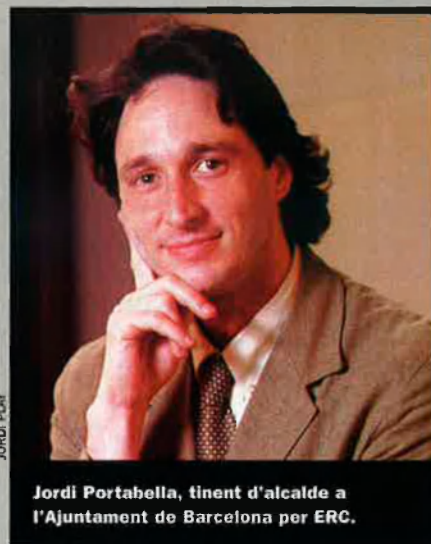
— La ruta no se centra només a Barcelona sinó que abraça fins a una tren-

tena de poblacions catalanes...

— Per entendre la figura de Puig i Cadafalch cal tenir en compte les seves actuacions a tot arreu, ja que volia establir els paràmetres bàsics per ser un país. Puig i Cadafalch va actuar en molts àmbits, a àmbit de patrimoni arquitectònic i també de patrimoni cultural. Ell és respectuós amb les diferents tendències que s'han produït en el temps als Països Catalans i les incorpora com un element de cohesió dins la nació catalana. La idea de país, doncs, vertebrava les diferents actuacions de Puig i Cadafalch. Funda el IEC, el servei meteorològic de Catalunya, estén la xarxa telefònica, etc. Tot això es veu encara de manera més clara en ser president de la Mancomunitat, tot i que amb encerts i errors.

— Però políticament Puig i Cadafalch pertanyia a la Lliga, la dreta de l'època...

— Puig i Cadafalch era controvertit políticament. Era una persona amb clars i obscurs, des del punt de vista polític. Va ser una persona amb encerts i desencerts, d'una catalanitat no discutible i d'una preocupació social poc assimilable a la dreta de l'època, per bé que ell en formava part. Crec que la visió d'estructuració del seu present i incorporació dels mites històrics per donar substància a la

Jordi Portabella, tinent d'alcalde a l'Ajuntament de Barcelona per ERC.

nació són una contribució de gran vàlua que mereix el reconeixement de la ciutadania. No es pot perdre de vista el context extraordinàriament convuls de l'època que li va tocar viure.

— Què aporta una ruta com aquesta a la ciutat?

— Aquestes actuacions no s'acaben en si mateixes, sinó que van més enllà. Volem fer de Barcelona la ciutat del coneixement, ja sigui tecnològic, cultural, històric... Allò que fa que Barcelona sigui especial i tingui una identitat és el fet de ser la capital de Catalunya i no la segona ciutat de l'estat espanyol. T.S.

per a la burgesia del moment. Segons Montserrat Blanch, “en una primera etapa construeix la casa Martí o els Quatre Gats, la casa Amatller, la del Baró de Quadras, la de les Punxes..., que són cases de renda, amb una part noble per a l'amo i una de lloguer, per als veïns. I després construeix tot un seguit de cases a lloc que seria la perifèria de l'època, com la casa Trinxet, Llorach..., que són unifamiliars, envoltades de jardí. També hi ha les cases que fa fora de Barcelona, que són d'un

Josep Puig i Cadafalch pertanyia a la Lliga, era un nacionalista, amb unes idees polítiques molt clares respecte de Catalunya. Aquest sentiment nacionalista guià totes les actuacions de l'arquitecte

La ruta Puig i Cadafalch

La ruta Puig i Cadafalch, de caire cultural i artístic, permet conèixer les principals obres de Josep Puig i Cadafalch a Catalunya. Es tracta d'una ruta de caràcter temporal que es pot seguir fins al mes d'octubre. L'itinerari passa per set grans nuclis: Barcelona, Argentona, Mataró, Terrassa, l'Escala (ruïnes d'Empúries), Sant Sadurní d'Anoia i Sant Joan de les Abadesses. A més d'aquestes poblacions, però, s'adhereixen a la ruta una trentena de municipis més.

A Barcelona, el recorregut comença a la casa Amatller i té quatre itineraris principals: l'Eixample, la plaça de Catalunya i el barri Gòtic, Montjuïc, i Sarrià-Bonanova. Entre els principals punts de la ruta hi ha la casa Amatller, la casa Puig i Cadafalch, el palau del Baró de Quadras o Museu de la Música, la casa de les Punxes, els Quatre Gats, la casa Pich i Pon, els edificis de l'exposició del 1929, etc. Fora de Barcelona també són significatives les visites al Museu del Càntir i la casa Puig i Cadafalch a Argentona, la casa Coll i Regàs a Mataró, el conjunt d'esglésies visigòtiques a Terrassa, les ruïnes d'Empúries a l'Escala, les caves Codorniu a Sant Sadurní d'Anoia o el monestir de Sant Joan de les Abadesses.

El recorregut es pot seguir per compte propi una vegada comprat el tiquet de la ruta al Centre del Modernisme: la casa Amatller (passeig de Gràcia, núm. 41, Barcelona). Aquest tiquet inclou una visita guiada a les façanes de la Mansana de la Discòrdia de Barcelona i permet obtenir descomptes en les visites d'edificis construïts o relacionats amb l'arquitecte. Amb la compra del tiquet també s'obsequia amb un llibre guia que descriu l'itinerari, un mapa del recorregut de la ciutat de Barcelona i un de la ruta global per Catalunya. T. S.

La casa Terrades, anomenada també casa de les Punxes, és el que se'n deia una casa de rendes. Hi havia una part per als propietaris i una altra per als llogaters.

altre tipus." Ara bé, totes les construccions tenen una cosa en comú: "Sempre hi ha un Sant Jordi, a dins o a fora de la casa, ja sigui de ceràmica, escultura..., i també és característica la manera d'ordenar l'espai i la llum."

Segons s'explica a la guia de la ruta, la seva obra es pot classificar en tres etapes, segons l'historiador de l'art, Alexandre Cirici: la rosa (que coincideix amb el modernisme), la blanca (per a uns coincideix amb el noucentisme i per a altres amb el secessionisme vienès) i la groga (que coincideix amb l'expansionisme de Cambó).

Arqueòleg, restaurador i historiador.

Els diferents àmbits d'actuació de Puig i Cadafalch no es poden deslligar per entendre la dimensió del personatge. Per això, destaquen també les seves intervencions sobre el patrimoni català com a arqueòleg, restaurador i historiador de l'art. "En el camp de la història de l'art també és un exemple molt clar de les teories nacionalistes —diu Barral—. Es va adonar que Catalunya no tenia inventaris, catàlegs, estudis de base..., i això és el que va potenciar. L'obra *L'arquitectura romànica de Catalunya* era això, sobretot, un inventari del que ja existia i calia salvar. Avui aquest inventari encara és útil i un referent." Paral·lelament, Puig i Cadafalch va ser determinant en la creació de moltes institucions culturals, com el IEC, el Museu Nacional d'Art de Catalunya, la Biblioteca de Catalunya, la Junta de Museus, en la salvació del patrimoni romànic dels Pirineus, etc., ja que sempre partia de la idea de dotar el país dels instruments bàsics per al futur.

De la seva faceta com a restaurador de monuments destaquen l'actuació a l'església del monestir de Sant Joan de les Abadesses i les intervencions a Ripoll i Sant Miquel de Cuixà. Igualment, com a arqueòleg va intervenir en més d'una quinzena d'excavacions i va iniciar projectes com els jaciments d'Empúries (1908), que van tenir molt ressò social perquè reafirmaven les sòlides arrels culturals de Catalunya o els jaciments de Sant Pere de Terrassa (1917).

Teresa Salas